

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
ВІННИЦЬКИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ ІНСТИТУТ**

СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ

Система забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти
Сертифікована на відповідність ДСТУ ISO 9001:2015 (ISO 9001:2015, IDT)

Кафедра права

ЗАТВЕРДЖУЮ
Директор ВТЕІ КНТЕУ

 Н. Л. Замкова

26 06 2020

**ІСТОРІЯ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ ТА ТОРГОВЕЛЬНО-
ЕКОНОМІЧНОЇ ДУМКИ**

**HISTORY OF INTERNATIONAL TRADE AND TRADE AND ECONOMIC
THOUGHT**

РОБОЧА ПРОГРАМА

Ступінь вищої освіти	«бакалавр»	/ bachelor
Галузь знань	29 «Міжнародні відносини»	/ «International Relations»
Спеціальність	292 «Міжнародні економічні відносини»	/ «International Economic Relations»
Спеціалізація / Освітня програма	«Міжнародний бізнес» «Міжнародний бізнес»	/ «International business» / «International business»

Розробник: Стопчак М.В., докт. іст. наук, професор

Гарант освітньої програми «Міжнародний бізнес» Давидюк Л.П., канд. економ. наук., доцент кафедри економіки та міжнародних відносин ВТЕІ КНТЕУ

Обговорено та схвалено на засіданні кафедри права 12 травня 2020 р. пр. № 05; на засіданні вченої ради факультету економіки, менеджменту та права 15 червня 2020 р. пр. № 05 та засіданні вченої ради інституту 26 червня 2020 р. пр. № 06.

Рецензент(и): внутрішній рецензент: Слободиська О.А., канд. іст. наук, доцент; зовнішній стейкхолдер: Собченко О.Г., Директор ТОВ «Кредо-Авто», м. Вінниця.

Редактор: Фатєєва Т. Д.
Комп'ютерна верстка: Шуляк Н.В.

Підп. до друку 07.07.2020 р. Формат 60x84/16. Папір офсетний
Друк різнографічний. Ум. друк. арк. 1,51.
Обл.-вид. арк.1,25. Тираж 5. Зам. № 167.

Редакційно-видавничий відділ ВТЕІ КНТЕУ
21000, м. Вінниця, вул. Хмельницьке шосе, 25

I. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Мета вивчення дисципліни.

Важливі економічні, господарські, соціальні завдання, що стоять перед Українською державою в сучасних умовах, потребують стабілізації і підвищення ефективності суспільного виробництва, підвищення якості товарів народного споживання, удосконалення і подальшого розвитку ринкових відносин, торгівлі в т.ч. і міжнародної. Успішне розв'язання цих завдань вимагає від вищої школи підготовки високоосвічених спеціалістів, яким притаманний сучасний світогляд, широка ерудиція, глибокі знання. Дієвим інструментом підготовки таких спеціалістів є освітня програма «Міжнародний бізнес», і зокрема дисципліна «Історія міжнародної торгівлі та торговельно-економічної думки», як одна із її обов'язкових компонент. Її мета – сформуванню у здобувачів вищої освіти на основі знань джерел та сучасної наукової літератури цілісне уявлення про зародження і становлення міжнародної торгівлі з найдавніших часів і до сьогодення, надати знання основних концепцій розвитку міжнародної торгівлі на сучасному етапі, які дозволять виховати фахівців, здатних:

- синтезувати набуті знання у відповідне світосприйняття та високу економічну культуру;
- аналізувати соціально-економічні процеси у сфері торговельної діяльності на різних стадіях історичного розвитку суспільства;
- творчо застосовувати набуті знання з історії міжнародної торгівлі та торговельно-економічної думки у повсякденній професійній діяльності;

Результатом вивчення навчальної дисципліни «Історія міжнародної торгівлі та торговельно-економічної думки» для освітньої програми ««Міжнародний бізнес» / «International business» Першого рівня вищої освіти за спеціальністю 292 «Міжнародні економічні відносини» галузі знань 29 «Міжнародні відносини» Кваліфікація: ступінь вищої освіти бакалавр спеціальність «Міжнародні економічні відносини» спеціалізація «Міжнародний бізнес» є формування комплексу компетентностей:

– загальні компетентності:

ЗК 2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК 3. Здатність навчатися та бути сучасно навченим.

ЗК 8. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК. 12. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності

– спеціальні компетентності спеціальності:

СК 1. Здатність використовувати базові категорії та новітні теорії, концепції, технології і методи у сфері міжнародних економічних відносин з урахуванням їх основних форм, застосовувати теоретичні знання щодо функціонування та розвитку міжнародних економічних відносин.

СК 2. Здатність використовувати базові категорії та новітні теорії, концепції, технології і методи у сфері міжнародних економічних відносин з урахуванням їх основних форм, застосовувати теоретичні знання щодо функціонування та розвитку міжнародних економічних відносин.

СК 4. Здатність обґрунтовувати особливості реалізації форм міжнародних економічних відносин на мега-, макро-, мезо- і мікрорівнях.

СК 11. Здатність проводити дослідження економічних явищ та процесів у міжнародній сфері з урахуванням причинно-наслідкових та просторово-часових зв'язків.

СК 16. Здатність постійно підвищувати теоретичний рівень знань, генерувати й ефективно використовувати їх в практичній діяльності.

Програмні результати навчання здобувачів з навчальної дисципліни: «Історія міжнародної торгівлі та торговельно-економічної думки» полягають:

РН 1. Відповідально ставитися до професійного самовдосконалення, усвідомлюючи необхідність навчання впродовж усього життя, проявляти толерантність та готовність до інноваційних змін.

РН 4. Систематизувати й упорядковувати отриману інформацію щодо процесів і явищ у світовому господарстві; оцінювати та пояснювати вплив ендогенних і екзогенних факторів на них; формулювати висновки і розробляти рекомендації з урахуванням особливостей національного і міжнародного середовища.

РН 8. Розуміти, виділяти й описувати нові явища, процеси й тенденції глобального розвитку, механізми й інструменти реалізації економічної політики та світових інтеграційних / дезінтеграційних процесів, у тому числі та євроатлантичної інтеграції.

РН 11. Обґрунтовувати власну думку щодо конкретних умов реалізації форм міжнародних економічних відносин на мега-, макро-, мезо- і мікрорівнях.

РН 16. Демонструвати знання про стан досліджень міжнародних економічних відносин та світового господарства у міждисциплінарному поєднанні із політичними, юридичними, природничими науками.

РН 18. Досліджувати економічні явища та процеси у міжнародній сфері на основі розуміння категорій, законів; виділяючи й узагальнюючи тенденції, закономірності функціонування та розвитку світового господарства з урахуванням причинно-наслідкових та просторово-часових зв'язків.

РН 23. Усвідомлювати необхідність навчання впродовж життя з метою підтримки професійної компетентності на високому рівні.

Міждисциплінарні зв'язки: програма упорядкована відповідно до анотації освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів, базується на вивченні таких нормативних дисциплін, як «Економічна теорія», «Теорія міжнародних відносин».

Критерії оцінювання результатів навчання.

Критерієм успішного проходження здобувачем освіти підсумкового оцінювання може бути досягнення ним мінімальних порогових рівнів оцінок за кожним запланованим результатом навчання навчальної дисципліни. Мінімальний пороговий рівень оцінки варто визначати за допомогою якісних критеріїв і трансформувати його в мінімальну позитивну оцінку використовуваної числової (рейтингової) шкали.

Критерії оцінювання

Рівні компетентності	За шкалою КНТЕУ	Критерії оцінювання
1	2	3
Високий (дослідницький)	90 –100	Має обґрунтовані та всебічні знання з дисципліни, вміє узагальнювати та систематизувати набуті знання; самостійно знаходить джерела інформації та працює з ними; проводить власні дослідження, може використовувати набуті знання та вміння при розв'язанні задач.
Достатній (частково-пошуковий)	82–89	Володіє навчальним матеріалом, вміє зіставляти та узагальнювати, виявляє творчий інтерес до предмету, виконує завдання з повним поясненням та обґрунтуванням, але допускає незначні помилки; може усвідомити нові для нього факти, ідеї.
	75–81	Володіє визначеним програмою навчальним матеріалом; розв'язує завдання, передбачені програмою, з частковим поясненням.
Елементарний (репродуктивний)	69–74	Володіє навчальним матеріалом на репродуктивному рівні; може самостійно розв'язати та пояснити розв'язання завдання.
	60–68	Ознайомлений з навчальним матеріалом, відтворює його на репродуктивному рівні; виконує елементарні завдання за зразком або відомим алгоритмом.
Низький (фрагментарний)	35–59	Ознайомлений та відтворює навчальний матеріал на рівні окремих фактів та фрагментів матеріалу; під керівництвом викладача виконує елементарні завдання.
	1–34	Ознайомлений з навчальним матеріалом на рівні розпізнавання та відтворення окремих фактів.

Результат виконання екзаменаційних завдань оцінюється з урахуванням результатів у співвідношенні 80:20, де 80 – максимальна оцінка за виконання екзаменаційного завдання, 20 – результат поточної успішності відповідно до шкали переводу поточної роботи для врахування її при підсумковій оцінці.

Обсяг дисципліни в кредитах та його розподіл (тематичний план)

Теми	Кількість годин				Форми контролю
	Усього годин / кредитів	З них			
		лекції	практичні	самостійна робота студентів	
1	2	3	4	5	6
Тема 1. Предмет історії міжнародної торгівлі та торговельно-економічної думки	14	2	2	10	КТ, Р
Тема 2. Виникнення торгівлі	14	2	2	10	УО, КТ, Р
Тема 3. Виникнення грошей	14	2	2	10	УО, КТ, Р
Тема 4. Розвиток торгівлі в епоху феодалізму	20	4	4	12	УО, Т, Р,
Тема 5. Розвиток торгівлі на українських землях	14	2	2	10	УО, ІКЗ, Р
Тема 6. Розвиток світової торгівлі в період капіталізму	14	2	2	10	УО, Р, КТ
Тема 7. Утворення світового капіталістичного ринку	14	2	2	10	УО, Т, Р
Тема 8. Торгівля в СРСР	16	4	2	10	КТ, Р
Тема 9. Торгівля на межі ХХІ століття	14	2	2	10	КТ, ІКЗ, Р
Тема 10. Міжнародна торгівля ХХ – початку ХХІ століття	14	2	2	10	УО, Р, КТ
Тема 11. Класичні та неокласичні теорії міжнародної торгівлі	18	2	4	12	УО, Т, Р
Тема 12. Неотехнологічні та неофакторні теорії міжнародної торгівлі	14	2	2	10	УО, Т, Р
Разом	180/6	28	28	124	
Підсумковий контроль					екзамен

Умовні позначення: КТ – комп’ютерне тестування;
 Т – тестування;
 КЗ – індивідуальні / колективні завдання

Р – реферат;
 УО – усне опитування

II. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ТЕМА 1. Предмет історії міжнародної торгівлі та торговельно-економічної думки

Суть міжнародної торгівлі та її місце в системі міжнародних економічних відносин. Операційний та державно-політичний підходи до визначення сутності міжнародної торгівлі. Передумови виникнення міжнародної торгівлі, основні етапи її розвитку. Структура міжнародної торгівлі. Класифікація форм міжнародної торгівлі. Методи міжнародної торгівлі. Класифікація теорій міжнародної торгівлі.

ТЕМА 2. Виникнення торгівлі

Обмін у первісному суспільстві: обмін всередині общини та між общинами. Обмін між віддаленими племенами і народами. Рання цивілізація Шумера. Особливості торговельного обміну в рабовласницькому суспільстві. Давній Єгипет. Вавілон та Ассірія. Фінікія і фінікійські купці. Індія та Китай. Великий шовковий шлях. Давня Греція і Давній Рим.

ТЕМА 3. Виникнення грошей

Грошові еквіваленти. Шкіра і хутро. Худоба, як основний предмет обміну. Раковини каурі – єдина валюта в давнину. Металічні гроші. Зливки металів. Гривна – зливки срібла, як грошово-розрахункова одиниця Київської Русі й інших слов'янських земель. Перші монети. Іноземні монети на території Київської Русі, їх назви. Перші монети в Давньоруській державі. Середньовічні західноєвропейські монети на Русі. Монети в Київській Русі в XII–XIV ст. Псування грошей. Поява паперових грошей.

ТЕМА 4. Розвиток торгівлі в епоху феодалізму

Торгівля Візантії. Зростання товарного виробництва і міст. Поява і розвиток ярмарків. Поява і розвиток банків. Хрестові походи і розвиток європейської торгівлі. Роль купців в розвитку торгівлі. Пошук нових торговельних шляхів. Великі географічні відкриття. Революція цін у Європі. Виникнення великих торговельних компаній.

ТЕМА 5. Розвиток торгівлі на українських землях

Найдавніші торговельні шляхи і торгівля Скіфії. Торгівля на українських землях у добу середньовіччя (V–XV ст.). Становлення торгівлі на Русі. Шлях «із варяг в греки». Розвиток ремесел. Зростання міст. Купці Давньоруської держави. Волзький торговельний шлях. Значення зовнішньої торгівлі Київської Русі. Розвиток торгівлі на українських землях в період розкладу феодалізму і генези індустріального суспільства (XVI–XVIII). Зростання промислів. Розвиток внутрішньої торгівлі. Зовнішня торгівля. Зародження мануфактур. Інтеграція української економіки до загальноросійського ринку.

ТЕМА 6. Розвиток світової торгівлі в період капіталізму

Первісне накопичення капіталу. Розвиток мануфактур. Формування національних ринків. Розвиток торгівлі і кредитів. Значення торгівлі при капіталізмі. Торгівля на українських землях в індустріальну добу. Посилення господарської спеціалізації окремих районів України. Ярмаркова торгівля, міські базари та торги – важлива ланка тогочасної торгової системи. Торговельні шляхи. Втягування України у сферу загальноросійських зовнішньоторгових зв'язків, у систему світового ринку. Грошовий обіг. Розвиток кредитно-розрахункових установ. Внутрішня та зовнішня торгівля на західноукраїнських землях. Розвиток постачально-збутової кооперації. Торговельні зв'язки західноукраїнських земель із Наддніпрянською Україною. Посилення економічного тяжіння України до західноєвропейських країн.

ТЕМА 7. Утворення світового капіталістичного ринку

Утвердження індустріального суспільства на зламі XIX–XX століть. Утворення світового господарства як сукупності національних господарств. Міжнародний поділ праці. Формування ринку товарів. Ринок капіталів. Ринок позичкових капіталів. Ринок золота. Нерівномірність економічного розвитку країн. Розширення географії зовнішньої торгівлі. Зміни в структурі експорту та імпорту товарів. Зміна валютної системи. Провідна роль Англії у світовій торгівлі. Україна як складова частина світового ринку і світового господарства.

ТЕМА 8. Торгівля в СРСР

Безтоварний і безгрошовий механізм торгівлі в РРФСР та УСРР. Торгівля в період нової економічної політики (НЕПу), її здійснення в Україні. Повернення до грошового обігу. Грошова реформа 1922–1924 рр. Створення командно-адміністративної економіки. Планування ринкових відносин і торгівлі. Форми внутрішньої торгівлі. Державна монополія зовнішньої торгівлі. Планування грошового обігу.

ТЕМА 9. Торгівля на межі ХХІ століття

Розвиток торгівлі, її форм та видів. Традиційна торгівля. Позамагазинна торгівля. Електронна торгівля. Товарна біржова торгівля. Мобільна торгівля. Фондова біржова торгівля. Товарна біржова торгівля. Сучасний бізнес і комерція.

ТЕМА 10. Міжнародна торгівля ХХ – початку ХХІ століття

Міжнародна торгівля в системі сучасних міжнародних економічних відносин. Інтенсифікація міжнародної торгівлі. Глобалізація світового господарства. Виникнення Всесвітньої торгової організації (ВТО), торгових зон та блоків. Місце України в міжнародній торгівлі. Інтеграція України до європейського та світового економічного простору.

ТЕМА 11. Класичні та неокласичні теорії міжнародної торгівлі

Теорія меркантилізму – предтеча класичних теорій міжнародної торгівлі. Модель Девіда Х'юма. Класичні теорії. Теорія абсолютних переваг. Адам Сміт і його праця «Дослідження про природу та причини багатства народів». Поняття абсолютної переваги. Основні припущення теорії. Умови взаємовигідної торгівлі.

Теорія порівняльних переваг. Девід Рікардо і його праця «Принципи політичної економії та оподаткування». Поняття порівняльної (відносної)

переваги. Основні припущення теорії. Альтернативні витрати. Умови взаємовигідної торгівлі. Рівновага в умовах вільної торгівлі. Правило Вальраса.

Неокласична теорія. Відмінності від класичної теорії. Виробничий та споживчий ефект. Крива торговельної пропозиції або взаємного попиту. Концепція умов торгівлі із врахуванням доходу від експорту. Однофакторні умови торгівлі. Двофакторні умови торгівлі.

ТЕМА 12. Неотехнологічні та неофакторні теорії міжнародної торгівлі

Альтернативні теорії міжнародної торгівлі. Теорія технологічного розриву. Модель життєвого циклу продукту Раймонда Вернона. Стадії життєвого циклу продукту. Міжнародний життєвий цикл продукту. Теорія ефекту масштабу Пола Кругмана. Теорія економії на масштабі Кемпа. Економіка масштабу. Зовнішній ефект масштабу. Внутрішній ефект масштабу. Торгівля за умов монополістичної конкуренції. Теорія внутрігалузевої міжнародної торгівлі Бели Баласси. Стандартна модель міжнародної торгівлі Еджуорта і Маршалла.

Структура навчальної дисципліни

Результат навчання	Навчальна діяльність	Робочий час здобувача, год.
<p>Знати: предмет історії торгівлі, її періодизацію.</p> <p>Вміти: розкривати і застосовувати наступні поняття й терміни: торгівля, торги, товар, обмін, гроші, торговельна діяльність, товарознавство, економіка.</p>	<p>Тема 1. Предмет історії міжнародної торгівлі та торговельно-економічної думки Лекція № 1. План лекції 1. Сутність міжнародної торгівлі та її місце в системі міжнародних економічних відносин 2. Форми міжнародної торгівлі. 3. Методи міжнародної торгівлі.</p> <p>Література: Основна: 2, 8, 12, 13. Додаткова: 3, 39, 40. Інтернет-ресурси: 1, 4.</p> <p>Самостійна робота студентів 1. Вивчити рекомендовану літературу. 2. З'ясувати причини відокремлення торгівлі в самостійну галузь національної економіки. 3. Проаналізувати економічні зв'язки торгівлі з іншими галузями економіки.</p> <p>Практичне заняття № 1. 1. Міжнародна торгівлі як форма міжнародних економічних відносин: поняття, предмет та структура. 2. Форми і види міжнародної торгівлі. 3. Методи міжнародної торгівлі. Ціноутворення у міжнародній торгівлі</p>	<p style="text-align: center;">2</p> <p style="text-align: center;">10</p> <p style="text-align: center;">2</p>
<p>Знати: основні форми торгівлі за часів стародавніх цивілізацій.</p> <p>Вміти: аналізувати економічні передумови виникнення торгівлі; характеризувати форми обміну в первіснообщинному ладі.</p>	<p>Тема 2. Виникнення торгівлі Лекція № 2. План лекції 1. Економічні передумови виникнення і розвитку торгівлі. Торгівля як форма товарного обігу. 2. Торгівля за часів стародавніх цивілізацій. Шумер. Особливості торговельного обміну в рабовласницькому суспільстві.</p> <p>Література: Основна: 2, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 15. Додаткова: 12, 37. Інтернет-ресурси: 1, 4.</p> <p>Самостійна робота студентів 1. Вивчити додаткову літературу до теми.</p>	<p style="text-align: center;">2</p> <p style="text-align: center;">10</p>

	<p>2. Визначити особливості східного рабства. 3. Охарактеризувати грошовий обіг Римської імперії.</p> <p>Практичне заняття № 2</p> <p>1. Обмін в первіснообщинному ладі. 2. Торговий обмін в найдавніших цивілізаціях. 3. Торгівля в рабовласницькому суспільстві.</p>	2
<p>Знати: теорії походження грошей. Вміти: аналізувати і оцінювати джерела з історії виникнення грошей; характеризувати історичні етапи розвитку грошових відносин; аналізувати основні форми грошей, їх еволюцію у XX–XXI ст.; характеризувати процес грошового обігу на українських землях на різних етапах їх історичного розвитку.</p>	<p>Тема 3. Виникнення грошей</p> <p>Лекція № 3.</p> <p>План лекції</p> <p>1. Походження, суть та функції грошей. 2. Історичні етапи розвитку грошових відносин. Металічні гроші. Поява паперових грошей. 3. Еволюція грошей у XX – XXI ст.</p> <p>Література: Основна: 5, 7, 8, 9, 12, 13, 15. Додаткова: 4, 5, 8, 9, 15, 26, 54. Інтернет-ресурси: 1, 2, 3, 4.</p> <p>Самостійна робота студентів</p> <p>1. Підготувати для обговорення питання практичного заняття, вивчити додаткову літературу. 2. Охарактеризувати роль іноземних монет у функціонуванні грошового обігу на території Київської Русі. 3. Прослідкувати історію становлення та розвитку української гривні.</p> <p>Практичне заняття № 3</p> <p>1. Грошові еквіваленти. Поява металічних грошей. Перші монети. 2. Гроші в Київській Русі 3. Паперові гроші: причини появи, етапи функціонування.</p>	<p>2</p> <p>10</p> <p>2</p>

<p>Знати: основні етапи розвитку торгівлі в епоху феодалізму у XI–XV ст., причини активізації торговельних відносин.</p> <p>Вміти: характеризувати особливості функціонування торгівлі за доби феодалізму; вплив хрестових походів на розвиток європейської торгівлі; аналізувати роль великих географічних відкриттів у піднесенні європейської торгівлі; порівнювати масштаби торговельних операцій найбільших держав середньовічної Європи.</p>	<p>Тема 4. Розвиток торгівлі в епоху феодалізму Лекція № 4. План лекції</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Внутрішня і зовнішня торгівля доби феодалізму (XI–XV ст.): причини активізації, особливості функціонування. 2. Хрестові походи і розвиток європейської торгівлі. 	2
	<p style="text-align: center;">Лекція № 5. План</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Роль купців у розвитку торгівлі часів Середньовіччя. 2. Пошук нових торговельних шляхів. Великі географічні відкриття та їх роль у піднесенні європейської торгівлі. 3. Революція цін у Європі. Виникнення великих торгових компаній. <p>Література: Основна: 6, 7, 11, 15, 18, 20. Додаткова: 4, 16, 22, 66. Інтернет-ресурси: 1, 2.</p>	2
	<p>Самостійна робота студентів</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Підготувати для обговорення питання практичного заняття, опрацювати додаткову літературу. 2. Охарактеризувати основні форми об'єднання купців у середньовічній Європі. 3. Дати визначення понять : лихвар, вексель, ломбард. 	12
	<p>Практичне заняття № 4</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Розвиток торгових операцій у Візантійській імперії. 2. Зростання товарного виробництва і міст у середньовічній Європі. Поява і розвиток ярмарків та банків. 3. Хрестові походи і розвиток європейської торгівлі. 	2
	<p>Практичне заняття № 5</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Роль купців у розвитку торгівлі часів Середньовіччя. 2. Роль великих географічних відкриттів у піднесенні європейської торгівлі. 3. Революція цін у Європі. Виникнення великих торгових компаній. 	2

<p>Знати: етапи розвитку торгівлі на українських землях, найважливіші торговельні шляхи, динаміку внутрішньої і зовнішньої торгівлі в умовах зародження буржуазного способу виробництва.</p> <p>Вміти: аналізувати та оцінювати джерела з теми; визначати передумови виникнення торгівлі у народів Північного Причорномор'я; характеризувати торгівлю на українських землях в період феодальної роздробленості; визначати роль купецтва у розвитку торгівлі в Київській Русі; характеризувати процес розвитку торгівлі на українських землях в період розкладу феодалізму.</p>	<p>Тема 5. Розвиток торгівлі на українських землях Лекція № 6. План лекції 1. Найдавніші торговельні шляхи і торгівля Скіфії. 2. Торгівля на українських землях в період феодальної роздробленості. 3. Розвиток торгівлі на українських землях в період розкладу феодалізму і генези індустріального суспільства.</p> <p>Література: Основна: 3, 4, 5, 9, 11, 15, 18, 21, 22, 23, 24, 26, 26, 28. Додаткова: 5, 6, 8, 14, 16, 22, 41, 42, 44, 45, 46, 54, 58, 70. Інтернет-ресурси: 1, 2, 3, 4, 6.</p> <p>Самостійна робота студентів 1. Підготувати для обговорення питання практичного заняття, опрацювати додаткову літературу. 2. Пояснити причини занепаду торговельного шляху «Із варягів у греки». 3. Охарактеризувати значення зовнішньої торгівлі Київської Русі.</p> <p>Практичне заняття № 6 1. Становлення торгівлі в Київській Русі. Розвиток міст та ремесел. 2. Купецтво, його роль у розвитку внутрішньої та зовнішньої торгівлі Київської Русі. 3. Торгівля на українських землях у XV – XVII ст. Інтеграція економіки України до загальноросійського ринку.</p>	<p>2</p> <p>10</p> <p>2</p>
<p>Знати: суть первісного нагромадження капіталу та його джерела; наслідки промислового перевороту для розвитку світової торгівлі, етапи розвитку торгівлі на українських землях в індустріальну добу.</p>	<p>Тема 6. Розвиток світової торгівлі в період капіталізму Лекція № 7. План лекції 1. Передумови і механізм накопичення капіталу в Західній Європі. Розвиток мануфактур. 2. Формування національних ринків. Розвиток торгівлі і кредитів. 3. Торгівля на українських землях в індустріальну добу. Грошовий обіг в Україні, його зв'язок із світовим грошовим господарством.</p>	<p>2</p>

<p>Вміти: характеризувати процес формування національних ринків у європейських країнах; аналізувати основні форми організації внутрішньої торгівлі в Україні у XIX ст. – на початку XX ст.; характеризувати грошовий обіг в Україні в період генези та розвитку індустріального суспільства, фінансову політику на українських землях царського уряду та Габсбургів.</p>	<p>Література: Основна література: 2, 5, 6, 7, 8, 9, 15, 18, 21, 24, 25, 28, 29. Додаткова література: 6, 10, 11, 13, 17, 18, 19, 29, 30, 33, 34, 49, 50, 53, 57, 59, 62, 63, 71, 73. Інтернет-ресурси: 1, 3, 4.</p> <p>Самостійна робота студентів 1. Висвітлити головні відмінні ознаки епохи первісного нагромадження капіталу 2. З'ясувати суть промислового перевороту, його економічні та соціальні наслідки 3. Розглянути процес розвитку торгівлі на західноукраїнських землях протягом XIX – початку XX ст.</p> <p>Практичне заняття № 7 1. Первісне накопичення капіталу в Європі та розвиток мануфактур. 2. Формування національних ринків. Розвиток торгівлі і кредитів. Торгівля на українських землях в індустріальну добу. 3. Грошовий обіг в Україні, його зв'язок із світовим грошовим господарством.</p>	<p>10</p> <p>2</p>
<p>Знати: суть світового капіталістичного ринку, його характерні риси, відмінності від національних ринків. Вміти: аналізувати основні стадії розвитку світового капіталістичного ринку; характеризувати процес формування ринків товарів, капіталів, позичкових капіталів та ринків золота, особливості їх функціонування.</p>	<p>Тема 7. Утворення світового капіталістичного ринку Лекція № 8. План лекції 1. Основні стадії розвитку світового капіталістичного ринку. Формування ринку товарів. 2. Формування ринку капіталів, його структура. 3. Поява ринку позичкових капіталів, його особливості. 4. Формування світових ринків золота, особливості їх функціонування.</p> <p>Література: Основна: 1, 5, 6, 7, 9, 15, 18. Додаткова: 1, 11, 12, 18, 37, 49, 72.. Інтернет-ресурси: 1, 2, 4..</p> <p>Самостійна робота студентів 1. Підготувати для обговорення питання практичного заняття, опрацювати додаткову літературу. 2. Визначте характерні риси світового капіталістичного ринку.</p>	<p>2</p> <p>10</p>

	<p>3. Охарактеризуйте відмінності світового ринку від національних ринків</p> <p>Практичне заняття № 8</p> <p>1. Утвердження індустріального суспільства на зламі XIX–XX століть. Утворення світового господарства як сукупності національних господарств.</p> <p>2. Міжнародний поділ праці. Формування ринку товарів. Ринки капіталів та позичкових капіталів.</p> <p>4. Формування світових ринків золота, особливості їх функціонування.</p>	2
<p>Знати: етапи становлення зовнішньої торгівлі України, основні тенденції її розвитку в межах СРСР., зміст грошової реформи 1922–1924 рр. в СРСР.</p> <p>Вміти: аналізувати основні риси політики «воєнного комунізму», процес запровадження безтоварного і безгрошового механізму торгівлі в РРФСР та УСРР; характеризувати розвиток торгівлі в Україні в умовах НЕПу, вплив командно-адміністративної системи на розвиток торгівлі в СРСР.</p>	<p>Тема 8. Торгівля в СРСР</p> <p>Лекція № 9.</p> <p>План лекції</p> <p>1. Запровадження безтоварного і безгрошового механізму торгівлі в РРФСР та УСРР.</p> <p>2. Торгівля в період нової економічної політики (НЕПу), її здійснення в Україні.</p>	2
	<p>Лекція № 10</p> <p>План лекції</p> <p>1. Повернення до грошового обігу. Грошова реформа 1922–1924 рр.</p> <p>2. Створення командно-адміністративної економіки в СРСР. Планування ринкових відносин і торгівлі.</p>	2
	<p>Література:</p> <p>Основна: 5, 9, 10, 15, 17, 21, 27, 29.</p> <p>Додаткова: 20, 23, 31, 32, 36, 37, 48, 49, 51.</p> <p>Інтернет-ресурси: 1, 2, 3, 4.</p>	
	<p>Самостійна робота студентів</p> <p>1. З'ясувати причини відмови радянського керівництва від політики «воєнного комунізму» і переходу до НЕПу.</p> <p>2. Вивчити самостійно проблему кризи збуту промислових товарів восени 1923 р., шляхи її розв'язання радянським керівництвом.</p> <p>3. Проаналізувати основні тенденції розвитку зовнішньої торгівлі України в межах СРСР.</p>	10
	<p>Практичне заняття № 9</p> <p>1. Безтоварний і безгрошовий механізм торгівлі в РРФСР та УСРР в роки політики «воєнного комунізму».</p> <p>2. Торгівля в період нової економічної політики (НЕПу), її здійснення в Україні.</p> <p>3. Грошова реформа 1922–1924 рр. в СРСР: суть, результати, наслідки для України.</p>	2

	4. Створення командно-адміністративної економіки в СРСР. Планування ринкових відносин і торгівлі.	
<p>Знати: основні тенденції розвитку світової торгівлі на межі XX – XXI ст., місце України на світовому капіталістичному ринку.</p> <p>Вміти: характеризувати основні види та форми світової торгівлі, визначати зміст біржової торгівлі, особливості взаємозв'язку бізнесу та комерції на сучасному етапі.</p>	<p>Тема 9. Торговля на межі XXI століття Лекція № 11. План лекції 1. Розвиток торгівлі наприкінці XX – початку XXI ст. Її форми та види. 2. Розвиток біржової торгівлі. 3. Сучасний бізнес та комерція.</p> <p>Література: Основна: 2, 6, 7, 8, 12, 18. Додаткова: 3, 40, 46, 72. Інтернет-ресурси: 1, 5, 7.</p> <p>Самостійна робота студентів 1. Охарактеризувати основні форми позамагазинної торгівлі. 2. Висвітлити переваги мобільної торгівлі. 3. З'ясувати суть та переваги ф'ючерсної торгівлі</p>	2
	<p>Самостійна робота студентів 1. Охарактеризувати основні форми позамагазинної торгівлі. 2. Висвітлити переваги мобільної торгівлі. 3. З'ясувати суть та переваги ф'ючерсної торгівлі</p>	10
	<p>Практичне заняття № 10 1. Форми та види торгівлі на межі XX – XXI ст.: традиційна, позамагазинна, електронна, мобільна. 2. Біржова торгівля. Зміст фондової та товарної біржової торгівлі 3. Електронний бізнес та електронна комерція: єдність та відмінність понять. Місце України у світовому електронному бізнесі.</p>	2
<p>Знати: суть міжнародної торгівлі, її структуру, етапи розвитку, місце в системі сучасних міжнародних економічних відносин;</p> <p>Вміти: аналізувати особливості розвитку світової торгівлі в умовах глобалізації світового господарства, причини створення Світової організації торгівлі; характеризувати зовнішню торгівлю України в сучасних умовах; порівнювати динаміку експорту та імпорту товарів і</p>	<p>Тема 10. Міжнародна торгівля XX – початку XXI століття Лекція № 12. План лекції 1. Міжнародна торгівля в системі сучасних міжнародних економічних відносин. Відносин. Її інтенсифікація в умовах глобалізації світового господарства. 2. Виникнення Світової організації торгівлі. (СОТ), торгових зон та блоків. 3. Зовнішня торгівля України та особливості її розвитку в сучасних умовах.</p> <p>Література: Основна: 1, 5, 6, 7, 8, 11, 16, 18. Додаткова: 1, 38, 39, 40, 43, 64, 72. Інтернет-ресурси: 1, 4, 7, 8.</p> <p>Самостійна робота студентів 1. Підготувати для обговорення питання практичного заняття, опрацювати додаткову літературу. 2. Охарактеризувати структуру та функції СОТ.</p>	2
	<p>Самостійна робота студентів 1. Підготувати для обговорення питання практичного заняття, опрацювати додаткову літературу. 2. Охарактеризувати структуру та функції СОТ.</p>	10

<p>послуг України за часів незалежності.</p>	<p>3. Проаналізувати динаміку експорту та імпорту товарів і послуг України за 2016–2017 роки. 4. З'ясувати суть наступних категорій: експорт, імпорт, реекспорт, реімпорт.</p> <p>Практичне заняття № 11 1. Міжнародна торгівля в системі сучасних міжнародних економічних відносин. Відносин. Її інтенсифікація в умовах глобалізації світового господарства. 2. Світова організація торгівлі (СОТ) у системі регулювання міжнародної торгівлі. Формування торгових зон та блоків. 3. Головні тенденції розвитку зовнішньої торгівлі України в сучасних умовах.</p>	<p>2</p>
<p>Знати закономірності розвитку міжнародної економіки як єдиної органічної цілісності, тенденції її розвитку в умовах глобалізації. Вміти: характеризувати класичні та неокласичні теорії і моделі розвитку міжнародної економіки, здійснювати їх порівняльний аналіз в контексті сучасних економічних реалій.</p>	<p>Тема 11. Класичні та неокласичні теорії міжнародної торгівлі Лекція № 13. План лекції 1. Теорія меркантилізму – предтеча класичних теорій міжнародної торгівлі. 2. Теорія абсолютних переваг А. Сміта, її суть. 3. Теорія порівняльних переваг Д. Рікардо. 4. Теорія забезпеченості факторами виробництва Е. Хекшера і Б. Оліна. Парадокс Леонтьєва.</p> <p>Література: Основна: 1, 2, 10, 14, 17. Додаткова: 2, 14, 27, 28, 35, 36, 55, 65. Інтернет-ресурси: 1, 2.</p> <p>Самостійна робота студентів 1. Охарактеризувати вплив теорії і політики меркантилізму на міжнародну торгівлю. 2. Проаналізувати показники, які характеризують участь країни у міжнародній торгівлі. 3. З'ясувати, як узгоджуються між собою теорія Хекшера-Оліна і теорії абсолютних і порівняльних переваг?</p> <p>Практичне заняття № 12 1. Теорії міжнародної торгівлі. Меркантилізм. Модель «Ціни-золото-потоки» Д. Юма. 2. Принцип абсолютних переваг А. Сміта. Абсолютні переваги. 3. Теорія порівняльних переваг Д. Рікардо. Порівняні переваги. 4. Концепція розміру країн.</p>	<p>2</p> <p>12</p> <p>2</p>

	<p>Практичне заняття № 13</p> <p>1. Історичні умови появи і зміст теорії Хекшера-Оліна.</p> <p>2. Відмінність країн у забезпеченості факторами виробництва як основа конкурентних переваг і торгівлі між країнами.</p> <p>3. Парадокс В. Леонтьєва: зміст і пояснення.</p>	2
<p>Знати: відмінності теорій з неотехнологічним підходом від класичних теорій.</p> <p>Вміти: характеризувати зміни в міжнародній торгівлі у другій половині ХХ ст.; аналізувати зміст неотехнологічних і неофакторних теорій міжнародної торгівлі; доводити, виходячи з положень альтернативних теорій, вигідність для країн займатися міжнародною торгівлею.</p>	<p>Тема 12. Неотехнологічні і неофакторні теорії міжнародної торгівлі</p> <p>Лекція № 14.</p> <p>План лекції</p> <p>1. Теорія технологічного розриву.</p> <p>2. Теорія життєвого циклу продукції.</p> <p>3. Теорія представницького попиту.</p> <p>4. Теорія економії на масштабах виробництва.</p> <p>5. Теорія внутрішньогалузевої торгівлі.</p> <p>6. Теорія конкурентних переваг.</p> <p>Література: Основна: 1, 2, 10, 14, 17. Додаткова: 2, 14, 27, 28, 35, 36, 55, 65. Інтернет-ресурси: 1, 2.</p> <p>Самостійна робота студентів</p> <p>1. З'ясувати зміни, які мали місце в міжнародній торгівлі у другій половині ХХ сторіччя.</p> <p>2. Визначити причини лідерства промислово-розвинених країн у виробництві нових товарів.</p> <p>3. Проаналізувати, що нового в дослідження науково-технічного прогресу внесли неотехнологічні і неофакторні теорії міжнародної торгівлі.</p> <p>Практичне заняття № 14</p> <p>1. Зміни в міжнародній торгівлі у другій половині ХХ сторіччя. Модель технологічного розриву М. Познера.</p> <p>2. Теорія міжнародного життєвого циклу товару. Основні етапи руху товару.</p> <p>3. Теорія представницького попиту.</p> <p>4. Теорія економії на масштабах виробництва.</p> <p>5. Теорія внутрішньогалузевої торгівлі.</p> <p>6. Теорія конкурентних переваг країни М. Портера.</p>	2
ВСЬОГО:		180 / 6

III. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА

Основні:

1. Підручники й посібники

1. Андросова Т. В., Штангей Н. М. Міжнародна торгівля: навч. посіб. Харків: Форт, 2013. Ч. 1. 358 с.
2. Авдокушин Е. Ф. Международные экономические отношения. Москва: Экономистъ, 2004. 366 с.
3. Гетьман О. О., Шаповал О. О. Економіка підприємства: навч. посіб. 2-ге вид. Київ: Центр учбової літератури, 2010. 488 с.
4. *Ефименко А. Я. История украинского народа. Київ: Лыбидь, 1990. 495 с.*
5. Економічна історія України / Б. Д. Лановик, М. В. Лазарович, Р. М. Матейко та ін. Київ: Видавничий Дім «Юридична книга», 2004. 456 с.
6. Економічна історія України і світу: підручник / Б. Д. Лановик, З. М. Матисякевич, Р. М. Матейко; За ред. Б. Д. Лановика. 8-ме вид., перероб. і доповн. Київ: Вікар, 2006. 495 с.
7. Економічна історія зарубіжних країн / В. І. Голубчик. Мінськ: «Скоперспектива», 1998. 201 с.
8. *Економіка торгівлі: навч. посіб. / Н. О. Власова, В. А. Гросул, О. А. Круглова та ін.; за ред. Н. О. Власової. Харків: Світ Книг, 2014. 473 с.*
9. *Історія України: навч. посіб. / Під ред. Смоля В. А. 3-тє вид., допов. і перероб. Київ: Альтернативи, 2002. 472 с.*
10. *Козик В. В. Міжнародні економічні відносини: навч. посіб. / В. В. Козик, Л. А. Панкова, Н. Б. Даниленко. Київ: Знання-Прес, 2002. 406 с.*
11. Козак Ю. Г. Логвінова Н. С., Барановська М. І. Міжнародна торгівля: підручник. Київ: Центр учбової літератури, 2011. 512 с.
12. Комерційна діяльність: підручник / за ред. проф. В. В. Апопія. Вид. 2-ге, перероб. і доп. Київ: Знання, 2008. 558 с.
13. Марцин В. С. Економіка торгівлі: підручник. 2-ге вид., перероб. і доповн. Київ: Знання, 2008. 603 с.
14. *Міжнародні економічні відносини. Опорний конспект лекцій / Є. М. Воронова, Л. П. Кудирко, К. І. Ладиченко та ін. Київ: КНТЕУ, 2008. 213 с.*
15. *Україна і світ. Історія господарства від первісної доби і перших цивілізацій до становлення індустріального суспільства: навч. посіб. для вузів / Б. Д. Лановик, З. М. Матисякевич, Р. М. Матейко та ін. Київ: Генеза, 1994. 368 с.*
16. Україна і світове господарство: взаємодія на межі тисячоліть: навч. посіб. / А. С. Філіпенко, В. С. Будкін, А. С. Гальчинський. Київ: Либідь, 1992. 470 с.
17. Черевань В. П., Рум'янцев А. П., Романенко Л. Ф. Міжнародна економічна діяльність: навч. посіб. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2003. 280 с.
18. Юхименко П.І. Економічна історія: Навч. посіб. 3-тє вид., випр. і доп. Київ: Вид-во «Знання», 2012. 341 с.
19. Ясперс К. Смысл и назначение истории. Москва: Политиздат, 1991. 527 с.

2. Документи та матеріали

20. Заборів М. А. Історія хрестових походів у документах і матеріалах: навч. посіб. Москва: «Вища школа», 1977. 272 с.
21. *Історія України. Хрестоматія: навч. посіб. / Упоряд. Білик Б. І., Пиріг О. А., Притуляк П. П. та ін. У 2-х ч. Київ: Альтерпрес, 2004. Ч. 1. 576 с.; Ч. 2. 589 с.*
22. *Історія України в документах і матеріалах. Т. 1: Київська Русь і феодальні князівства XII–XIII ст. Київ: АН УРСР, 1939. 293 с.*
23. Києво-Печерський патерик. Середньовіччя VI–XIV ст. / Переклад з церковнослов'янської. Львів: Свічадо, 2001. 192 с.
24. Літопис гадяцького полковника Григорія Граб'янки. / Переклад із староукраїнської. Київ: Знання, 1992. 192 с.
25. Літопис Самовидця. (Історіографічна пам'ятка другої половини XVII ст.). АН УРСР. Київ: Наукова думка, 1971. 207 с.
26. Повість врем'яних літ: Літопис (За Іпатським списком) / Пер. з давньоруської, післяслово, коментарі В. В. Яременка. Київ.: Радянський письменник, 1990. 558 с.
27. *Хрестоматія з історії Української РСР: В 2-х т. Т. 1. Київ: Радянська школа, 1959. 747 с.*
28. Торгівля на Україні: XIV – середина XVII століття: Волинь і Наддніпрянина: Актові джерела: збірник / Упоряд. В. М. Кравченко, Н. М. Яковенко; Археографічна комісія АН УРСР. Київ: Наукова думка, 1990. 405 с.
29. Україна у XX столітті (1900–2000). Зб. документів і матеріалів / Упоряд.: А. Г. Слюсаренко, В. І. Гусев, В. Ю. Король. Київ: Вища школа, 2000. 351 с.

Додаткові:

1. Алмазова О. Л., Дубоносів Л. А. Золото и валюта: прошлое и настоящее. Москва: Финансы и статистика. 1988. 162 с.
2. Бураковський І. Теорія міжнародної торгівлі. Київ: Основи, 2000. 241 с.
3. Внутрішня торгівлі в Україні: економічні умови ефективного розвитку: монографія / А. А. Мазаракі, І. О. Бланк, Л. О. Лігоненко та ін.; за заг. наук. ред. А. А. Мазаракі. Київ: КНТЕУ, 2006. 195 с.
4. Господаренко О. В. Торгівельні контактні зони і контакти Генуї та Венеції в Чорноморському регіоні в XII – XV ст. // IX Міжнародна наукова конференція «Історія торгівлі, податків та мита» 29 – 30 жовтня 2015 р. м. Дніпропетровськ. Тези доповідей. Київ, 2015. С. 21–23.
5. Греков Б. Д. Київська Русь. Київ.: Радянська школа, 1961. 500 с.
6. Грушевський А. С. Города Великого княжества Литовского XIV–XVI вв.: старина и борьба за старину. Киев, 1918. 240 с.
7. Грушевський М. С. Звичайна схема «руської» історії і справа раціонального укладу східного слов'янства // Пам'ятки України. 1991. № 3. С. 4–7.
8. *Грушевський М. С. Історія України-Руси: В 11-ти т., 12 кн. Київ: Наукова думка. Т. 2: XI–XIII вік. 1992. 633 с.; Т. 3: До року 1340. 1993. 592 с.*

9. Грушевський М. С. Нарис історії Київської землі від смерті Ярослава до кінця XIV сторіччя. Київ: Наукова думка, 1991. 560 с.
10. Гуржій І. О. Соціально-економічні зміни та розвиток постійної торгівлі в містах України кінця XVIII – першої половини XIX ст. // Український історичний журнал. 1959. № 5. С. 36–52.
11. Гуржій І. О. Україна в системі всеросійського ринку 60–90 років XIX ст. Київ: Наукова думка, 1968. 192 с.
12. Гуржій О. І., Чухліб Т. В. Гетьманська Україна // Україна крізь віки. В 15-ти томах. Т. 8. Київ: Альтернативи, 1999. 304 с.
13. Гуржій О. І. Купецький стан на Лівобережній і Слобідській Україні в другій половині XVII – У XVIII ст.: проблеми становлення та розвитку // Український історичний журнал. 2004. № 3. С. 3–21.
14. Дахно І. І., Бовтрук Ю. А. Міжнародна економіка: навч. посіб. Київ: МАУП, 2002. 216 с.
15. Дубиняк Р., Цибаняк П. Грошова система в Україні за княжих часів: IX–XIII ст. // Київська старовина. 1992. № 4. С. 52–56.
16. Ємченко О. Як ходили «із варяг в греки»: Про водний трактат, який за часів Київської Русієднав Європу з Азією // Київська старовина. 1992. № 2. С. 93–96.
17. Завальнюк К. В. Торгівля промисловими товарами між Україною та Білорусією у другій половині XIX ст. // Український історичний журнал. 1998. № 4. С. 43–55.
18. История предпринимательства в России. Кн. 2. Вторая половина XIX – начало XX в. Москва: РОССПЭН, 1999. 575 с.
19. Ісаєвич Я. Д. Джерела з історії України доби феодалізму XVI – XVIII ст. Київ: Наукова думка, 1972. 144 с.
20. Історія Української РСР: У 8-ми т., 10-ти кн. Т. 2. Київ: Наукова думка, 1979. 615 с.
21. Каковкіна О. М. Чорноморський напрям радянсько-болгарських відносин наприкінці 1960-х рр.: політика, торгівля, туризм і контрабанда // IX Міжнародна наукова конференція «Історія торгівлі, податків та мита» 29–30 жовтня 2015 р. м. Дніпропетровськ. Тези доповідей. Київ, 2015. С. 123–125.
22. Козачок О. Б. Торгівельні відносини Візантії та галицького князівства у другій половині XII ст. // IX Міжнародна наукова конференція «Історія торгівлі, податків та мита» 29–30 жовтня 2015 р. м. Дніпропетровськ. Тези доповідей. Київ, 2015. С. 19–21.
23. Кондратюк Г. Н. Специфика Новой экономической политики в Крымской АССР (1920-е годы) // IX Міжнародна наукова конференція «Історія торгівлі, податків та мита» 29–30 жовтня 2015 р. м. Дніпропетровськ. Тези доповідей. Київ, 2015. С. 109–112.
24. Корзухина Г. Ф. Киевские ювелиры накануне монгольского завоевания // Советская археология. 1950. № 4. С. 56–74.
25. Котляр М. Ф. Галицько-Волинська Русь // Україна крізь віки. В 15-ти томах. Т. 5. Київ: Альтернативи, 1998. 335 с.
26. Котляр М. Ф. Грошовий обіг на території України за доби феодалізму. Київ: Наукова думка, 1971. 245 с.

27. Кредісов А. І. Управління зовнішньоекономічною діяльністю: навч. посіб. Київ: ВІРА-Р, 2002. 448 с.
28. Кругман П. Р., Обстфельд М. Международная экономика. Теория и политика: Учеб. для вузов. Москва, 1997. 799 с.
29. Кругляк Б. А. Торговельна буржуазія в Україні (60-ті роки XIX ст. – 1914 р.) // Український історичний журнал. 1994. № 6. С. 72–81.
30. Кудінова А. Г. Традиції розташування ярмаркових площ, торгівельних рядів і товарів на ярмарках Наддніпрянщини, Поділля та Слобожанщини (за матеріалами польових етнографічних експедицій) // IX Міжнародна наукова конференція «Історія торгівлі, податків та мита» 29–30 жовтня 2015 р. м. Дніпропетровськ. Тези доповідей. Київ, 2015. С. 147–149.
31. Кульчицький С. В. Комунізм в Україні: Перше десятиріччя (1919–1928). Київ: Основи, 1996. 396 с.
32. Кульчицький С. В. Україна між двома війнами (1921–1939 рр.) // Україна кризь віки. В 15-ти томах. Т. 11. Київ: Альтернативи, 1999. 336 с.
33. Курц Б. Г. Східна Європа та Азія: історія торгівлі в XVI – першій половині XX ст. Київ: Інститут сходознавства ім. А. Ю. Кримського НАН України, 2014. 632 с.
34. Лазанська Т. Історія підприємництва в Україні (на матеріалах торгово-промислової статистики XIX ст.). Київ: Інститут історії України НАН України, 1999. 282 с.
35. Липов В. В. Міжнародна економіка: навч. посіб. Харків, В.Д. «Інжек», 2005. 408 с.
36. Линдерт П. Х. Экономика мирохозяйственных связей: Пер. с англ. Москва: Прогресс, 1992. 520 с.
37. Мадзігон В. В. Історія розвитку підприємництва як соціально-економічного явища // Молодь і ринок. 2010. № 7(66). С. 33–37.
38. Мартинов А. Ю. Світова організація торгівлі // Енциклопедія українознавства / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. Київ: Наукова думка, 2012. Т. 9. С. 478.
39. Мельник Т. М. Міжнародна торгівля товарами в умовах глобальної конкуренції: монографія . Київ: КНТЕУ, 2007. 395 с.
40. Михасюк І. Р., Бернацький І. М. Українське підприємництво в умовах глобалізації. Львів: Видав. центр ЛНУ імені Івана Франка, 2008. 56 с.
41. Мозолевський Б. М. Етнічна географія Скіфії. Київ: Стародавній світ, 2013. 167 с.
42. Нариси з історії України. Вип.1: Київська Русь і феодальні князівства XII–XIII ст. Київ: АН УРСР, 1939. 309 с.
43. Новикова М. В., Стасюк О. П. Міжнародна торгівля: конспект лекцій. Київ: НАУ, 2007. 144 с.
44. Новосельцев А. П., Пашуто В. Т. Внешняя торговля Древней Руси: До середины XIII в. // История СССР. 1967. № 3. С.81–108.
45. Орлик В. М. До питання торгівельних зв'язків волинських земель з містами держави Тевтонського ордену в Пруссії // IX Міжнародна наукова конференція «Історія торгівлі, податків та мита» 29–30 жовтня 2015 р. м. Дніпропетровськ. Тези доповідей. Київ, 2015. С. 23–25.

46. Орленко В., Орленко Л. Розвиток торгівлі на Русі у період феодальної роздробленості (XII – XIV ст.) // Вісник КНТЕУ. 2012. № 2. С. 120 –135.
47. Пилипчук Я. В. Между Русью и Хазарией. Бартерная торговля кочевых племен Восточной Европы IX–X ст. // X Міжнародна наукова конференція «Історія торгівлі, податків та мита» 27–28 жовтня 2016 р. м. Дніпро. Тези доповідей. Київ, 2016. С. 12–14.
48. Пиріг О. А. НЕП: більшовицька політика імпровізації. Київ: КНТЕУ, 2001. 273 с.
49. Пиріг О. А. Ринок і торгівля України (історичний аспект). Київ: УКРНДІСВП, 1996. 200 с.
50. Проців О. Р. Організація транспортування дичини та риби поштою у Галичині кінця XIX – початку XX ст. // X Міжнародна наукова конференція «Історія торгівлі, податків та мита» 27–28 жовтня 2016 р. м. Дніпро. Тези доповідей. Київ, 2016. С. 67–70.
51. Прутська О. О. Історичний досвід розвитку підприємництва в Україні // Економіка, фінанси, право. 2002. № 9. С. 32–37.
52. Пуцко В. Де виготовлено «чернігівську гривну»? // Київська старовина. 1992. № 4. С. 160–162.
53. Романцов В. Український етнос: на одвічних землях та за їхніми межами (XVIII–XX століття). Київ: Вид-во ім. О. Теліги, 1998. 183 с.
54. Руднік Д. Г. Діяльність боярства в торгово-фінансовій сфері Київської Русі // IX Міжнародна наукова конференція «Історія торгівлі, податків та мита» 29–30 жовтня 2015 р. м. Дніпропетровськ. Тези доповідей. Київ, 2015. С. 17–19.
55. Румянцев А. П., Башинська А. І., Корнілова І. М. Міжнародна торгівля: навч. посіб. Київ: Центр навчальної літератури, 2004. 376 с.
56. Рыбаков Б. А. Ремесло Древней Руси. Москва: АН СССР, 1948. 792 с.
57. Сидоренко О. Ф. Торговля // Історія української культури. У 5 т. Т. 3: Українська культура другої половини XVII – XVIII ст. Київ, 2003. С. 1056–1086.
58. Сидоренко О. Ф. Українські землі у міжнародній торгівлі: IX – середина XVII ст. Київ: Наукова думка, 1992. 228 с.
59. Смирнов І. Г. Чумаки як перші логісти-практики в Україні // X Міжнародна наукова конференція «Історія торгівлі, податків та мита» 27–28 жовтня 2016 р. м. Дніпро. Тези доповідей. Київ, 2016. С. 32–34.
60. Смирнов Й. Й. Очерки социально-экономических отношений Руси XII–XIV вв. Москва: АН СССР, 1963. 364 с.
61. Споживчий ринок України: методологія дослідження та регулювання: монографія / за заг. ред. Л. О. Лігоненко. Київ: КНТЕУ, 2007. 379 с.
62. Степанюк Є. Г. Іноземні купці м. Маріуполь у XIX ст.: статистичний аспект // X Міжнародна наукова конференція «Історія торгівлі, податків та мита» 27–28 жовтня 2016 р. м. Дніпро. Тези доповідей. Київ, 2016. С. 46–48.
63. Стовбун Р. Торговельні зв'язки України і Молдови у пореформений період (1861–1900 рр.) // Український історичний журнал. 1978. № 11. С. 107 – 113.

64. Ступницький І. Міжнародна торгівля // Українська дипломатична енциклопедія / Редкол.: Л. В. Губерський (голова) та ін. Київ: Знання України, 2004. Т. 2. 812 с.
65. Сухарський В. С. Управління зовнішньоекономічною діяльністю: Теорія, методологія, практика. Курс лекцій. Тернопіль: ТАНГ, 2001. 284 с.
66. Ткач О. Хронологія географічних досліджень та відкриттів // Краєзнавство. Географія. Туризм. 2005. № 13. С. 21–23.
67. Толочко О. П., Толочко П. П. Київська Русь // Україна крізь віки. В 15-ти томах. Т. 4. Київ: Альтернативи, 1998. 352 с.
68. Толочко П. Від Русі до України. Київ: Абрис, 1997. 400 с.
69. Толочко П. П. Древнерусский феодальный город. Київ: Наукова думка, 1989. 254 с.
70. Толочко П. П. Про торговельні зв'язки Києва з країнами Арабського Сходу та Візантією. VIII–X ст. // Архітектурні дослідження стародавнього Києва. Київ, 1976. С. 3–11.
71. Томулец В. Н. Украинские и российские товары на рынках Бессарабии 1812–1868) // IX Міжнародна наукова конференція «Історія торгівлі, податків та мита» 29–30 жовтня 2015 р. м. Дніпропетровськ. Тези доповідей. Київ, 2015. С. 80–82.
72. Трансформаційні процеси в торгівлі України в умовах інтернаціоналізації : монографія / Л. О. Лігоненко, Г. М. Богославец, Г. Л. Піратовський та ін.; за ред. Л. О. Лігоненко. Київ: КНТЕУ, 2009. 334 с.
73. Яворницький Д. І. Історія запорізьких козаків. У 3 т. Київ: Наукова думка, 1990–1993. Т. 1. 585 с; Т. 2. 560 с; Т. 3. 592 с.

Інтернет-ресурси:

1. enbv.narod.ru/text/ekonom_thtori/lanovik_ek-ist/indeks.html – 14к (Історія господарства України та провідних держав світу).
2. www.vesna.org.ua/txt/polonsra/isturg/indeks.html – 8к (Краєзнавство, народознавство, історія. Полонська-Василенко Наталія).
3. www.infoures.com/urremb/history/POLONSRA/Title/htm – 2к – (Історія України. Т. 1. До середини XVII ст. Т. 2. Від середини XVII ст. до 1923 р.).
4. www.uahistory2006.narod.ru/indeks.htm – 30к – (Сайт з повною історією України від найдавніших часів до наших днів. Щотижневе оновлення бази).
5. www.history.iatp.org.ua/ – 11к – (Персоналії. Документи. Етнологія Література).
6. Liroris.org.ua/ – 8к – (Історія середньовіччя України. Електронна бібліотека давньої української літератури).
7. www.worldbank.org/data/wdi. – Світовий банк. Статистика. www.wto.org – Світова організація торгівлі.